

Дзень Волі

'90

25 САКАВІКА 1918 ГОДА
У МЕНСКУ БЫЛА АБВЕШЧАНА НЕЗАЛЕЖНАЯ БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ РЭСПУБЛІКА.

На працягу наступных 70 гадоў нас усімі славімы прымушалі забыцца пра гэта: і пра Акт 25 сакавіка, і пра саму ідэю незалежнасці Беларусі. І мы забыліся. Забыліся таксама, як галоўная забытвіца на ежу. І цывільная застоеяльнасьць памерці — як энагайчынага, энамічнага і культурнага занядбу, альбо — успомніць, што галоўная умова жыць любой нацыі — поўная незалежнасць. Бэль не мы — никакі самы вольны ў свеце, але — рабы. Бэль не наш край — яхай самая свободная, але — калёма. Наша Беларусь у складзе СССР — беззамінная карміцелька, буйнейшыя ракетнай база, атамны, хімічны, медыянны і «культурны» падліг, буфер на западах вайни з Захадам, у перспектыве — санітарная зона, где некія жыць чалавеку. У такім стыгічы юдзіны выхад для нас — гэта выхад.

СВЯТКАВАНЬНЕ 72-Я ГАДЫНЫ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ БЕЛАРУСІ АДБУДЗЕЦЦА 25 САКАВІКА У МЕНСКУ НА ПЛОШЧЫ ЛЕНИНА У 14.00.

Беларусь

«З братнлю Руссю» ці безъ яе?

СЯРГЕЙ ПАУЛОВСКІ

Пытанне незалежнасці Беларусі — гэта не столькі пытанне выхаду із імянхаду з СССР, колкі пытанне незалежнасці ад Рәсей. Прадаўнаво рэакцыю: сапарытам! задраў! экстрапізм!

Не экстрапізм. Простая лёгіка. Каб быць разам — траба быць пасобку. Інакш не бывае. Зусім разам — толькі ёўропейскіх бязынты, і як траба гуманізму, якое паднёсі і зручнае гэтага «разам».

Цяпер — як нашу простую лёгіку прыкладзі да беларуска-расейскіх даччаненкіў? А вось таго Беларусь разам з Рәсей? — значыць, як у складзе Рәсей, нароўнік з Рәсей, на жаль, гісторыкаў наших адоносяна пучышы, што тры назіранні прымычылі засуды Біннаваліса нашым усходнім суседам. І цяпер нам прости неабходна павысіць самім, адукація, альпачыкі да расейскіх уладаў, маскавітуры І уседзівленасці.

Шы мажоце вы, шанунончы чатыч, прывескі хоць пазін сур'ёзны аргумент супраць поуշэй незалежнасці Беларусі?

— БРАДТВА НА КРЫВІ? Але чаму менавіта з Рәсей? Ни менш чеснікі «вуз» звязаныя сіс з Польшчай, на менш горкі волытнікі філізаціі зь ёй.

— СССР — НАШ АГУЛЬНЫ ДОМ? Але гэты дом не гарынь і не бурыйца, каб ўсім без разбору кідацца па паратункам. Гутарка ідзе па наявдзенні элементарнага парадку, а парадак на маймі стаде, у майбі кватэр, у майх маахах, нарашэні, ніхто, апрош мяне сагоце, навесіць як зможа.

— АГУЛЬНАСЦЬ ЭКАНАМІЧНАЯ? Ну, па-парысе, мы ведаем, накоўся яна паднёсіць. А па-другое, чаму вы думаете што пры поўной самастойнасці Беларусь парнечка хоць адзінкі сувязі з прадпрыемствамі у Рәсей, Таджыкістане із дзе з Естані? Надзяяюць, замест загадных гэтын сувязі стануть партнёрскімі і значна пашыренымі.

Незалежнасць — не жаданная заслона, не ізланічы. Яна — як аддегасыць, якія не дадзялізмаваюць ператварыцца ў паніфіцтва, а партнёрству — у кабалу.

А ширэл, шанунончы чатыч, ці можнасі вы хоць адным сур'ёзным аргументам аспрочыць нам кадымак да сацыялізму?

— Як можна! Ни што замахнуці! Экстрапізм?

Не экстрапізм. Проста сашынай — абсантона беспіянай сістэма. За 70 гадоў Рәсейская імперыя з больш-менш разлітнай (найменш храбром, вядома) краін ператварылася ў адсталую і нікодзі з гэтае адсталасці не вымілаца.

А вось і наш адзін «аргумент»: пінаватыя дэфармациі. 70 гадоў дэфармациі, так?

Добра, але скучы вы узялі, што гэты дэфармациі — не той самы самаудзіны сашынай — сашынай гэткі чысцічны, эліністичны, адносна югота у нас — дэфармациі? Можа у кнігах Маркса і Леніна? Але там гэткага раскіндлелага народнага ладу німа! Як трапілі звяржаныя у 1921 годзе беларускі філэзф Ігнат Канчукі, «пачынаючы ад Маркса, згаслыя вялікі жаданні і вітнікі ад волімым чалавеку. Замест «утопіі» высунулася «ківчуніца» ізан захапленнем палітычнага апарату, каб сілком вісці масы ў сашынальнічым рэй». Дык можа вы той чысцічны сашынай знайшлі у Фур'е? У Сін-Сімону? У Камітансі?

Рэв'ю ў тым, што сашынай, які «яшчэ не раскрыў сваю патэнцыяльную на 50, на інш на 10, на інш на 3 працэнты за 70 гадоў — гэта усіго толькі міф. Усё, што мы маєм, мы крыймімі дэйлім у сквалінай і бесчлavecчай сістэмы. Весь якіх у нас «кнігаўкі цывілізаціі».

Цяпер самы час вярнуцца да пачатку нашай разомовы.

Калі усе буйнейшыя імперыі съвету рухнулі пад націскам нацыянальна-вызваленчай бараўніцтва народу, Расейская імперыя адзінай у сьвеце захавала зблыснага славы тэатру? А што траба, каб трымашь калейні ў кулаку? Страх — сама сабой, і — міф. Міф пра сметлетае зауправа. І ніхай яно не настапе ніколі, — важла, каб людзі з думкай пра яго прачыніліся і засынад, гадавалі дзяліць і верылі, верылі, верылі.

Для паразыўнага вазыніце міфы іншых імперый. Напрыклад, міф гітлераскай Германіі — імперія ўсякім спосабам. Непрадуктумна, і хаміла ненадуго. А тут нам абіцьцяўшы рапа на замал.

Калі-небудзь гэты міф — пра рэальны саюзізм — будзе пісанчыні ў гісторыі, як самы каварны падзям імперыяльні. І адбізноша гэта тым кутчы, чым кутчы мы зразумеем, што каб сабраваць і супраноўнічаць, траба як мінімум быць пасобку адно да аднога. Каб не дурміць сабе, не перакладаць з кішэні ў кішэні, не шукаць, на како перакласіці адказваць, а за усё, што наша, ад-казваць самім.

Святкаванье у Менску

Ужо сямдзесят другі год беларусы блізу за усім свеце адзначаюць наше нацыянальнае сінты, 25 сакавіка ладзіцца урачыстасць па-садзянікі і канікі, на мярэшы шмат пікія гароду лунае бел-чырвона-белы сціг, зменш гэтыя абіцьцяўшы Беларусь. Длём познага штату шы прызначылі, і наўмысі сучыніцкія прымакаюць вінізіціўніці ад выйшых кіраунукоў краін, дзе лес накануне ім звязылі прытулак.

Толькі ж у Менску — месцы наўмай звязанымі з гісторыяю падзеямі 72-гадовай даўнінайц — здзені гэты не выдыхнуўся дагэтуль паміж іншых. То ж вернемся ў думках на 70 гаду назад, калі першы раз Святы Незалежнасці адкрыта, вольна і шырока адзначаўся ў нашай цяперашніцай сталіцы. На-сту час адміністрацыйнай і вірхунасці народу — побач з сцягамі, губрэні і гіліям — зважэнні атрыбют незалежнасці дзяржаўнасці.

Вось што пісала ў сакавіку 1920 года менская штодзённая газета «Беларусь»:

«25-га сакавіка ў паміні другой гадашчыны абіцьцяўнай незалежнасці Беларусі на беларускай каталіцкай капітальнай кс. практэсар Абрантоўчі газары ўрачыстасць канікі, пасля якога адбылося набажніцтва, хор альгі прыгожа сімвому рэлігійнаму беларускім песьмам.

Капіталь не могла патонуць усіх беларусаў-каталікоў з розных беларускіх арганізацій. На набажніцтве былі таксама і дзеці каталіцкіх беларускіх прытулак, на грудзіх якіх красавілі беларускі нацыянальныя значкі. Альбілося таксама урачыстасць набажніцтва у праваслаўным саборы. Сабор быў перапоўнены. Присутнімі былі члены Рады, Беларускай Вайсковай Камісіі і іншых беларускіх арганізацій; усі з нацыянальнымі звянякімі. Былі таксама дзеці ўсіх беларускіх школ і прытулак з настаўнікамі (да 2500 дзяцей).

Перад набажніцтвамі казаў урачыстасць канікі па-беларуску благачынным сівашам. Бір-руля, які выказыў значчынны акт абавічнення незалежнасці Беларусі 25 сакавіка 1918

(глінды стар. 8)

Як стваралася БНР

18 лютага 1918 года наешкае войска начала наступу па ўсёй лініі фронту. У ноч з 18-га на 19-га бальшавікі ушакіл за Менску. У гэты час з падполяя выйша Выканучы (Слаўнічы) Камітэт Рады Усебеларускага съезду, а з вязніцамі вырваліся сабры Цэнтральнага Беларускага Вайсковага Рады Кастусь Езлавітаў, Васіль Захарка ды Язэп Мамонкі. Беларускія лідэры запатрабавалі да бальшавікоў, каб тых не вывалаць гроны. У адказ Місімкою і Лангар звязаў, што ины, калі беларусы наўажанаі забраць гроны славо, загадаюць стратыць з гарнітурай па Менску. Лідэры аб жыхарстве, беларускія лідэры адступіліся да сваіх патрабаванняў.

19 лютага началацца паседжанні Выканучага Камітета. Вайсковая Рада на чале з Езлавітамым тым часам начала ствараць баёвым адзінкі і камандзіратуру дзеяў захаванні гравадзізка спакою і прадухіленнем рабінука. Створылісь уздырбенны атрады. Камандзіратура таўழыцца ёй тым, што Менск хацел узімь у спас руку паўленскіх жаўнеру на чале з Дубор-Мусінікам. Дзякуючы аперацыйным дзеяніям Вайсковага Рады Менск на съезд выархі.

21 лютага Выканучы (Слаўнічы) Камітэт Рады Усебеларускага съезду выдаў першую Устаўную Грамату да народу Беларусі.

Ці законнік быў дзеяніем Выканучага?

Як вядома, Рада І яе Выканучы Камітэт быў створаны ў снежні 1917 году. Там быў скліканы Усебеларускі съезд. Сродом дамежатау быў прастудзіні мисцовага жыхарства, беларусу, які служыў у войску і на флангах беларусу-членука, што на начыту вайны быў вывезены з Бальшавічымі ў Расею. Зэзд арганізаваў Вілайт Беларускага Рада. Яго рабоче варшавін паразіходзіць. Беларускі абласны камітэт заснаваў расейскім зъездзе сялянскіх дэпутатаў. Дзякуючы выслакам Язэпу Варонкі, Язэпу Мамонкі ды Зыміцера Жылуноўчы (Шынк Гартнага) удалося не толькі дасягнуць згоды з беларускімі абласнымі камітэтамі, але і дабіцца афіцыйнага дазволу на правідненне Зэзуду з боку цэнтралістык расейскага бальшавіцкага Ураду. Мала таго, народны камісар у справах нацыянальнасці Сталін даў па татрэх Зэзуду 50 тысячама рублёў.

Усебеларускі зъезд выкануаў за путанінёю Беларусь у складзе Расейі, за Савецкую уладу. Ен выкануаў занепакоенасць тым, што Троцкі віде перамоўы з нешамі з Берасцю без улку юстарысу Беларусі. Зэзд выкануаў недавер кірауніцтву Заходніх вобласці (этак бальшавікі называлі Беларусь). На думку

удзельнікаў Зэзуду, Выканучы Камітэт Заходніх вобласці на чале з Місімковым, які быў прастудзінікі бальшавіцкага народу, бо у яго склад быў абраўны толькі 70 чалавек, ад масцовага жыхарства, а болей за сотню — па востка, якое дыспаказавалася па Беларусі. Зэзд вырашыў вылучыць сваё складу Раду (Савет) сялянскіх садзіцкіх ды рабочых дзяпутатаў.

Пабачышы, што дэлегаты маюць паважныя намеры, Пауночы-Заходні абюком РСДРП(б), сакратаром якога быў Кнорын, не прымічиў вават са-мога факту існавання беларуское нації і не прыняў пастаўку аб разгоне Зэзуду. Дзякіт а разгоне падпісаў Старшины СНК Заходніх вобласці Ладзар.

Зэзд быў разганены жаўнерамі, частка яго дэлегату — прытапісаны. Прытапылі удзельнікам Зэзуду даі менскі чыгуначныя. Под іхнім аховаю дэлегаты абраўы Раду і Выканучы (Слаўнічы) Камітэт Усебеларускага съезду.

З усого выніўпадама мыробім якімось: 1) Зэзд праходзіў на заканчай аснове; 2) разгон Зэзуду быў не законным; 3) абраўы Зэзудум Рады і Выканкам — законныя ворганы Зэзуду.

І-я Устаўная Грамата да народу Беларусі прыкладвала стварынне Беларускага Народнага Рэспублікі. Выканучы Камітэт стварыў Урад — Народны Сакратарыят на чале з Язэпам Варонкам.

БНР быў аблешчаны 21 лютага 1918 года, а немы увайшлі ў Менск 25-га. Значыча, бальшавікі гісторыкі пішуць непраўду, што БНР быў створаны на тэриторыі, якія знаходзіліся пад апекою тых, што яе стварыў. Немы ж, увайшоўшы ў Менск, забралі касу Народнага Сакратарыяту, сарвалі з яго будынку бел-чырвона-белы сцяг ды выгнали службоўцаў. Яны папіралі, што не дапусціўшы да сур'ёзной палітычкай дзеяйнасці. Справа ў том, што Ніжечына, выгедзічна на тое, што яна відаў буйныя з Расеі, паніжала «законныя права» Расеі на Беларусь. У Берасці яна забавідалася не прызначанымі новымі дэяржавнымі утварэннямі на тэрторыі былога Расейскага імперыі.

Тым на мени Выканучы Камітэт Рады Усебеларускага Зэзуду вёў пасыльную падлімку. 9 сакавіка ён выдаў другую Устаўную Грамату да народу Беларусі, у якой выкануаўшы апрынімы дэяржавнага, палітычнага, эканамічнага ды сацыяльнага.

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ

ВАЦЛАУ ЛАСТОУСКІ

нага ладу Беларусі. Прачытайце гэта Грамату — і вы убачыце, што дарма бальшавікі гісторыкі называюць дзяячом БНР буржуазнымі нацыяналістамі. Сучасныя Граматы сацыялістычныя; у ёй дэмакратычна павага нацыянальных праву ўсіх народаў. Грамата вызначаеца дэмакратызмам. У той час як у Расеі бальшавікі стварылі інстытут «санкція», у БНР нікто не пазбуваліся права выбіраць і быць абраўным. У той час, як бальшавікі пачалі вайну, у БНР была свабода суменінні я слова...

У склад Рады Усебеларускага Зэзуду яшчэ ў лютым быў кааптаваны прастудзінік расейскага, польскага ём бягірскага жыхарства Беларусі, 9 сакавіка 1918 году Выканучы аблесвіка Рады Усебеларускага Зэзуду Раіса Беларускага Народнага Рэспублікі, а 18 сакавіка ў як склад быў кааптаваны Віленскі Беларускі Рады, створаны ў 1917 годзе. Сарвалі кааптаваныя былі: Іван ды Антон Лукшевічы, Вацлау Ластouski.

Заканчынне на 8-ай стар.

Незалежнисьць — гэта калі ты з'явіўсясь на сьвет у раздзяльнім дому, дзе імя самых старымільных прусакоў, затое ёсьць адміністрацыйны шпрыцім і пілавакі.

Незалежнисьць — гэта калі твой бацька пойдзе у ЗАГС, каб атрымаць документ, што ты спадарыў нарадліўсі і што ішё называў у гонар дзеда Рыгорам, і кабета, якін сядзіў там, спакойна выпіша иму гэты документ, а ін вызначыг ся слава «Справочныя ліччыны імянаў народов СССР» і на будзе, размазываючы ім, істрымна тауніць твайму бацьку, што ён можа без праблем назваць сына Файзулаем і нават Магніем, а вось Рыгорам — на можа, бо такога імя проста не існуе ў прыродзе (а существует нормальнае чалавеческое імя Григорій).

Незалежнисьць — гэта калі ты пойдеш у школу і ішё будзець вучыць на твай мове (а злужчынку Грэжынку, якую табе пададзала ў дзіцячым садзе), — на яе мове, а твайму суседа хлоенчыка Міашу, тату якога завучу Ісаакам, — на ягоній, а другога твайму суседа хлоенчыка Абейшу, башыкіякога прымектаі сюды, бо ў іхнім горадзе на Воле, каб купіць малому малаека, трэба займаць чарту з пятыя гадзіні раніні, — на ягоній. Ішё будзець вучыць на твай мове, і дзеялі гэта гэты тату і мама не треба будзе ўсе лета збираться па кватэрах аўтараў бацькоў, якін на тое каб не хадзець вучыць сваіх дзяцей так, як твай тата і мама, а прости юліёлі пра гэты не думалі, бо вырасць пры інтэрнатацыі наўядыне. І гэтыя звязы ня треба будзе губляць — разы дырактуры і ды — скакатары, і у першы раз верасьнёвы дзень ты не пачуеш на урачыстай лінейцы, што «год от года хоцешт матэматыко-техніческая база нашай школы», а прыходзішь у склад клюсу, не даведаёшся, што, дзякуючы іншукінаму клапоту партыі і ураду, у час на усю кляску, толькі адзін лемантар і дыёле «мат-матыкі» на роднай мове.

Незалежнисьць — гэта калі твоя харціскан друміна не будзе змагацца за права націсці імя Паўлаіка Марозава із Аляксандра Місынікова, ба усё ўмудрука ведае, што любіў сваёго тату Паўлік і як любіў беларуса Місынікоу.

Незалежнисьць — гэта калі ты будзеш стуждзіцам і на лексікі на вышэйшай матэматыцы твой смуглаку рукалецтва з Малагасквару, які вучыцца за грочы сваі, а не твай краіны, нахіленча да ішбе і запітавае, што значыць слова «імпернісць» і ты па-французку растлумачиш иму.

Незалежнисьць — гэта калі ты будзеш служжыц у войску не дзяліц за памежнікімі горад ці ўсю твою замай, затое табе ніколі не загадаць фарбазація трапіц і прыбрэці гарторыю «вот отсада і до обедзі». У нядзелю ты зноўшы прыхіцца да бацькоў што свае дзялужчыны, затое міхто не назаве ішбе «бульбашкам», а твайго сабра «чёрнокосім» за то, што вы думалі і гаворылі ў сям'і па-свойму, і выдаткі баўкоў і падлітків падрэпіткукі як будзеш у працэсе гэтых падрэпіткукі рабіць табе «белоспіед», і табе ніколі не загадаць гастрычны саперную рыдаўку, каб акапіцца у Баку ші ў Тбілісі.

Незалежнисьць — гэта калі твоя дзялужчынка кажа, што хоча на выхадзіц у Бену ў тэх з чыстым сумленнем аблішиц ёй, што у суботу вы выпіце каву насупроць паводзячу Шонброну, і ведаеш, што перед вашою вандрукою нікто не будзе высыпіцца ў ішбе, ши быту ты у дзіцінстве грабрэз, а

таксама, ці быту ты раней за мяжою і калі вуркніц адтуль, дым з якой матаю.

Незалежнисьць — гэта калі на Дзяды, у Дзень памінкі працдку, ты ідеш на могілкі і ведаш, што пастаўіш там съвеку і пажадзілісці кветкі, а ін станеш удзеўянікам вырабленымі баёндышамі з нарывно-парападобнымі газамі і новаса мадзай гумовага друнка.

Незалежнисьць — гэта калі твой син прынёс са школы пініёрку па гісторыі і ты хвайліш яго за этую пініёрку, бо ведаш, што ён атрымаў не па тым прадмече, дзе вучача пры Ладове пабоішчі і перамогу калектывізацыі, а па іншым, дзе вучача пры Грушкаўскую бітву, каб уратаваць твой народ ад сымеры, і нажыу працу прауду пра уладу, што расстрыгала твай дзеда і задушыла гоўдадам твай бацьку.

Незалежнисьць — гэта калі да ішбе заціве съявік зь Ню-Ёрку, і ты выпіеш зь ім добрую чарку вішнівукі, і пасля ветлівія дзіцялкі ў цыбулькамі не прапануюць падрабядзані напісаныя, дзе і што вы пі-ді і які пры гэтым лаяці.

Незалежнисьць — гэта калі ты пазбуваліся матчынскімі пачуць, ік твой прайдзіт вучыць з тэлемакру сучынічынкаму: «Хто калі хайді, той тад і гавірь», ба твой прайдзіт — чалавек пісменны і хоць адну мову ўсё ж ведзе.

Незалежнисьць — гэта калі з талерара-дзі і газет рантам зміняюцца некуды лісці настынком-тазмінкамі ветранаю і вусь-шыншыя паведамленыя пра національнасту і экстрамізму з Народных франтоў, якія назаву учанія па сім'і, а распальвайцца паміж табой, Абейшам і Міашам, тату якога звалі Ісаакам, а таксама Грэжынку, якую даўні ўже твоя жонка, міжнаціональную парожасць, каб учыніц паміж замі кривавай разні і пусыні пад адхон чыгікі перабудоў.

Незалежнисьць — гэта калі ніхто ня стравіць ішбе, што твой народ не зможа выжыць без вілакія старшынага брата, ба на мае сваіх баксіту ѹ азімазуу, і ты разумееш, што зусім дарынія шакаладу гарашных гадзінду, ші белагішай, якія ня маюць ні баксіту, ні азімазуу, ні нават старшынага брата.

Незалежнисьць — гэта калі заліздарыў аутафуры з надпісам «Цэнтровоз» (іфіциальна ты хоць раз да таксі фуры, дзе было б напісаны «Цэнтровоз»), падрахніце не за чужіх, а да нашых крам.

Незалежнисьць — гэта калі рантам высьветліцца, што разумевыя людзі ёсьць і у інші калі — крый Божа! — выхуце за вод і прычыніца вяке іншэе ліхі, на трыба будзе чакаць, пакуль прымедзі камісіі з маскоўскіх разумінікаў.

Незалежнисьць — гэта калі на Божай пасынкі ты спакойні, што пасынкі таго, як ты памінніш гэты сьвет на ленсы, на мэйсце парыкі ѫ касцішку, дзе ішбе хрысьцілі і дзе ты вінчалася, на вымінія сажалкі з брудным лебедем і не падбудоўшы баскі ѹ амбару ХХVIII зіседу КПСС, а могілкі, дзе будзець спачынца твае косы, не звысці і не ператворыць у закліканы пустымі пляшакамі парк культуры і адзінчынку Імі таварышу Горбачо-ва ѹмі таварышу Лігачова.

Незалежнисьць — гэта...

Незалежнисьць — гэта калі ад нараджэння да скону пачувашца сваім чалавекам на свайі зімі.

Я веру, што калі-небудзь так будзе.

Бо іншай праста няварта жыць.

«Искони русские земли»

1000 году беларускай гісторыі мы адлігаем да 980 года, ад першай самастойнай беларускай дзяржавы — Польшчага княства. Паслы была філадралія Беларусі ў Літвой у Віленскім княстве. Літоускім, паслы — філадралія з Польшчай у Речы Паславітая. У канцы XVIII стагоддзя Реч Паславіцкая была падзеяна трыма суседзім імперыямі. Беларусь страціла сваю дзяржаўнасць і суверэнітэт і дасталася імперыі Расейскай.

Ціпэр давайце падлігам. 800 году сваёй гісторыі Беларусь жыла асобіца ад Расеі і была незалежнай філадраліяй дзяржавай. Гэты час назіраны ўсебоўскимі разьдзялімі нашага краю, залатым векам беларускай культуры і науки, самым демакратычным і дасканальным у тагачаснай Еўропе кодзескім правам — Статутам Старафранцузскай дзяржавы XVI ст. Гэтым ж часам назіраны для нас амаль біяскоўскімі войнамі з усходнімі суседамі — Маскоўскай дзяржавай. А ціпэр паразім: 800 году актыўныя варожасці і 200 апошніх гадоў «брэфты» і «дружбы», 800 году сузырітні і 200 году «искони русских земель», 800 году нацыянальная разьвіціцьця і бағаны — і 200 году занізація, хлускі і беспасціўства. Нельзя, відома, пераносіць варожасць дзялоў філадралійных дзяржав на адносины беларусаў расейцаў, нашых народу і культуры. Для ж мэльца ператвараць гэтыя адносіны ў «спрадвечную любоў», «круэзную братствіц» і г. д. Нельзя забываць на уласную гісторыю. А ўсе атрымалася так, што сеансы якож мала хто ведзе, што да канцы XVIII ст. Маскоўскія ніколі не быўша нашай стаіней, альбо што ён Іванам Жахлімам (Грохозім) і Петром I мы, беларусы, быўлі у роліх дзяржавак, што гэтыя нашы арды і наша гісторыя. А якія ж тады наша? Гэта асобіякі гаворка. Сёмын мы візумам з беларускай гісторыі толькі беларускі монастырь, які ўмачыў беларуска-расейскіх даччаненінні.

Полакана зямля першыя вывяліася як «імперыі Рурыкавічан», адзвініла свою незалежасць. Затым і уся Кіеўская дзяржава разъвілася на дробныя часткі. Надта ж разные па здравіні спрабавала яна ахапіць.

Імперыі ужо не існавалі, калі даўёдка на ўсходзе, у віраючых Волгі ды Акі паўстала. Задзескі Русь — новыя калішлікі славянскіх рэйсаў. У сінадзе XII ст. там з'явіўся гарод Маскva. Назіра Русь замацавалася за гутым краем толькі у XIII ст.

Калі беларускія землі аўтэнтычна з атайнай Літвой у агульнай дзяржаве — Віленскія княства. Літоускія Русі лікнілі жочу з'янсі-

лічнай ад магната-татарскага наезду. У тыхіх умовах не без подтрымкі ардынскіх хануў Маскоўя выйшла у лініі першых гароду, а маскоўскі кінь, дапаможнікі татараў, задушыў чырвельскіх паустыні, заслужыў у хана ярлык на вілікіх княжынін. Гэтак Русь рабілася Віленскай. Умавішвашысь, Маскоўскія княства пачалі актыну павялічэння сваёй тэрыторыі. Дзеялі ізаляційнага абурнівання закопанскай земшчыні

століці карыстаючыя плюмерамі сваёй, сколькі злукувались ёю.

Сутыкненне гутых вілікіх дзяржаваў пачмачала непадзялімасць войн. Я распачаў іх той, хто праткнуў новыя земліяў. Віленскі кінь маскоўскі Ганн III кінуў свае войскі на Кіевіяту у 1492 г. Тое ж бы паутры у 1500—1503 праўбу вілікую войну. Наставнік Івана Васілія III ѹбіў войны за беларуска-літоускай дзяржавай у 1507—1508, 1512—1522 і так, што не певімі першынкамі якікож да 1537 годама. Паустыні гуты былі беларускі-расейскімі войнамі. Пасобнікі ададзены маскоўскага войска ў спусташальных рэйдах дамодзілі да Друціка, Барысава, Менска.

Каб апраудзіць экспансію ізаляціі, маскоўскі двор убраўся ў адмысловы творчыцтва «Масквы — троіцы Рым, а чыньвертаму на быць». Маўлай, «Масква — сусветны цэнтр хрысціянства, які першыму гэтую ролю да Віленскі і большіх нікому не аддаст», што маскоўскія уладары абраны богам, што ім належыць вільная місія абаронцы праваслаўя.

Актыўная віленскім поспехамі ды сваёй віленскай місіі Маскоўя разам с Слывенскім Рымскім Імпіріем утварыла широкую калянію супраць Віленскага княства і Польшчы. Падломав 1614 года, прынятый у Крамлі, творчыцтва Беларусі ды Украіны павінна было адыйсці да Маскоўскай дзяржавы, а Імперія заўладзіла сабе частку Польшчы. Толькі дзякуючы заліжанай перамоўе беларускага гетмана Кацялы Астрожскага над Воршай, дзе ён з 21 тысячай войска разыбіў у чатыры разы большую армію маскоўскіх війводаў, віленскія распальсьці ў плямі падзею застасці на паперы.

Маскоўская дзяржава, узмнажыў і яе націк на залад. Маскоўскія называють сабе Вялікай Русью, вільскія Расейі, а землі заходніх суседаў «исконно рускімі». Вайну за вайной несла гэтая палітика Беларусі. Толькі за 16 год пісанаваных у Пазнанчай Беларусі пад час Літоўскай вайны страдалі Іван Жахлівіч і падзялілі дзяржаву. Столькі славаў і забралі і забралі ў вінапо, што усе наша Паддзялінне абязыкалае і залічыла дзяланіні. Вайна, якую аўці за Беларусь і Украіну расенскі цар Аляксей Міхайлавіч, забралі большую палову нашага жыццярства, абраўшыя у руіны нашы гароды, разбуравшы гаспадарку. Цар абыніча, што іле візываў праваслаўных хрысціян і Русь, але ў лістах да сваіх війводаў называў нашы гароды «поласкімі», затварну выпальваць і дацічніцу, упрачнаваць масавыя забойствы і избічнанія рабакі на маштабах закопы плюмбікі.

(Гайдзі стар. 8)

* * *

Была камандзіца дадзена: «Рауніць!»
І з тых часу рауніцы нас старані-
на.

Зымешадлі ў нешта кнізь і грыз,
У што — міхто ня ведае дакладна.

Есьць этапём. Ня маеш права ты
Адрозніцца ні замчам, ні мозай.
І чым хутчай мы станем, як «братья»,
Тым мы хутчай у съвет увойдзем
новы —

Съвет для людзей, пазбауленых
прыкмет,
Съвет для людзей бяз нації і
дзіцавтву,

Багаты съвет, бяскона бедна съвет.

Каб ён настуа — загадана змагація.

Але калі адзорненым — канец,
І нарачница прымягжося —
ніважай,
І наша мова стане лішній — мне
Тады на траба камунізму нашых.

Як стваралася БНР

(Прахт са стар. 3)

23 сакавіка 1918 года браты Луцкевічы, Вацлаў Ластоускі ды іншыя прыхадзілі у Менск і былі запрошаны на паседжанне Народнага Сакратарыту. Там прычымы, што немцы забралі касу Ураду, было вырашана паслацца далягашы ў Клею, каб напрасіць пазыку ў Ураду Украінскай Народнай Рэспублікі. І тут слоўваў узун Антон Луцкевіч. Ен сказаў, што Беларусь фармальна єсьць тарніторый Рәсей, бо фэлікрутымі сузві з'ё, абвешчаныя на Усебеларускіх з'ездзе, ні першою, ні другою Устаўнымі Граматамі не ка-
саюцца. А таму Урад Украіны, прызначаны Расей ды Ні-
меччынай, не можа даць гроши рабескай тэррыторыі без залозу Масквы. Ведама, украінцы могуць даць гроши, але не ў дзяржаўную пазы-
ку, а ў акхіраванне. Ды злэя таго, каб выглядзіць годна, атрымаш дзяржаўную пазыку, траба абвies-
ціца незалежнасць Беларусі. Абвies-
чаныя незалежнасць БНР было б, апроц таго, і прэтствам супроты змо-
вы паміж Расей і Німеччынай, якія, не папытушы беларусу, у са-
мых найгоршых імперыялістич-
ных традыцыях падзялілі Беларусь.

Пасля прамовы Антона Луцкеві-
ча Старшини Народнага Сакратарыту Язен Вароніка прыпанаў аб-
меркаваць гэтае пытаныне на пасед-
жанні фракцыі Беларуское Сацы-
лістычнае Грамады у Радзе БНР.

Фракцыя пасля спрочак признала
слушанасць прамовы А. Луцкеві-
ча.

24-га сакавіка 1918 году, а 8-ай гадзіні вечара началося паседжанне Рады. З дзялкам выступу сбірні ЦК БСГ, Народны Сакратар земля-
робства Аркадзій Смольч. Альбіні гарачы спрочкі. Язен Лёсік фарму-
лаваў, а Тамаш Граб пісаў тэкст
тэрасы Устаўнога граматы. Таксіт яе,
канчатковая апрацаванія, быў прыняты а 8-ай гадзіні раніцы 25 сакаві-
ка.

Ад гэтага часу Беларуская Народ-
ная Рэспубліка — наступак волі на-
мешкага — ды расейскай
урады — атмашчалася незалеж-
насць дзяржаўства. Ад гэтага часу даю-
шы беларускую дзяржаўнасць не моглі
ініцыяваці і расейскія бальшавікі.
Яны вымушаны былі пайсці на зго-
ду зь беларускім камуністымі Ціш-
кам Гартінам, Алексем Чаркавінам,
Фабіяном Шантрым, Язенам Дым-
лем ды іншымі і даць у канцы 1918
года даўно на стварэнне Савецкай
Савецкай Рэспублікі Беларусь.
Але гэта — асобны сюжэт. Тут
важна адзначыць, што калі б не
абвішчаныя незалежнасць БНР, дык
не было б і БССР. І даўно бальшаві-
кістская гісторыя спрабуяла дзеяній,
што БССР — вынік гэтак званых ле-
нінскіх наўмыжыяльных падыктіў, што
даўно БССР раздзялалася ў галовах
бальшавікіў дзяржаў, ік мята Афра-
дама ў галаве Даўзуса.

25 сакавіка 1918 года ідэя беларус-
кага дзяржаўства перамагла кан-
чатковая.

25 сакавіка 1918 года дае нам
узор барацьбы за нацыянальны
дзяд — наступак волі віліх дзяр-
жаў.

25 сакавіка 1918 года — вілікай і
незабытнай даты нашае гісторыі.

Святкаванье у Менску

(Прахт са стар. 2)
году, казабу абы тым, што усё съвы на-
шаго краю падымы аддаць усё свае
сълы дзеля лепшай будучыні нашай
маці-Беларусі.

На набажністве съпынай у поўнім
складзе беларускіх хор Тэрпаката.

А бай гадзіні упэўніцца адбылася у
Беларускім доме урачысты склад Бе-
ларускай Нацыянальнага Камітэту
з прадстаўнікамі ўсіх беларускіх ар-
тыйнасці.

Сюдзя альчыну урачыстай прамовай
старшини Бела Нам. Камітэт К.
Тарашчанка прычмут беларускую
Устаўнога Грамату. Усе прысутніе
слухаюць гэту Грамату сточы. Пасля

этага выступаюць з прамовамі бела-
ruskія здзенцы: прафісар В. Іваноу-
скі кароткай пераду гісторыю бела-
ruskага руху з начынкай 90-гаду
мінулага века да апошняга часу.

Прафісар кс. Абрантоўчі гаварыу
аб тым, што каталіцкіе духоўнікі
спрімчыліся да беларускай спадчыны.

А Смольчі гаварыу аб беларускім
руху да увесь час вілікай вайны.
Рак-Міхайдзікі знаёмі з прашчай
Беларускай Вайсковай Рады, якую
пачала сказа працу у 1917 годзе.
У канцы К. Тарашчанкі зачынілу
склад урачыстымі словамі абы тым,
што рух беларускі расце і павяліч-
ваецца з кожным днём. Асьведамава-
ючы сълы, растуць беларускія школы,
роімы беларускія культурныя арганізацыі і будзеца беларуское
незалежнае жыць.

Сюдзя альчынуць а 8-ай гадзіні узе-
чары.

Подрыхтаваў Сяргей ШУПА.

«Іскони рускіе землі»

(Прахт са стар. 7)

Толькі у канцы XVIII ст., калі
Рэч Паспалітая была раздзялана на
часткі, амыхавівалася праграма,
якую вікіні не моглі здзейсніць
маскоўскімі манархі: беларусы стала
часткай Расейскай імперыі. Акт гвал-
тоуское анексіі быў называны «кульми-
націчнім», а ўсё Эўропа абвies-
чала, што беларусы — «рускіе пле-
мені». Між тым, калі царскія акупы-
ўскія ўлады закрылі для сібе
саларную Беларусь, дык упялілі за
шырокую і ліпкую працу па
грутоўнай русіфікацыі нашага краю.
Толькі губернатар Мурнав-Бешаль-
ник звязаў колькіх гадоў свай крам-
павай здзенічнай эмг з разартаваніем,
што «помоць рускімі дзеяль-
нікам прыходжанію этого края к
Росіі значителю прыдзімилось
вперед». У документах тых часу
скрылі чытаць: «Рускіе чиновнікі
ежедневно прыеждаюць сюда ўсіх
концов Росіі и поступают сюда на
службу. Такія рускія речі стала
слышатись всюдзе...».

Аднак не перарадылі Беларусь жа
«істотна», а малі адкрытым душы-
нем «біянага нацыянальнага жыція».
Не пасыпілі — наўсян за ста гадоў
чвертай русіфікацыі. За гэтыя ста
гадоў наша Башкуючына зе трой-
чысцістымі шаустрамі, як
толькі Расейскай імперыі затраціла
за пацікі рэвалюцыйных руху
XX стагоддзя. Беларусь паустала да
нацыянально-пагістичнага змагання,
да уласнага дзяржаўнага будаўніцтва...

Дзень Волі '90

Albīdīgais par «Ziemeļlatvijas» biļējēja piešķirumi, baltkrievu valodā M. Bagusovs